

ДО ЮВІЛЕЮ ПЕТРА МИКИТОВИЧА ТРИГУБА

27 червня 2015 р. виповнилося 80 років відомому науковцю, незмінному голові Миколаївської спілки краєзнавців ВСК-НСК України протягом 21 року (з 1990–2011 рр.), доктору історичних наук, професору, заслуженому працівнику та відміннику народної освіти України Тригубу Петру Микитовичу.

Народився Петро Микитович 27 червня 1935 року на Слобожанщині, в старовинному селі Коломак Харківської області, яке в XVII–XVIII ст. було сотенним містечком Охтирського слобідського козацького полку. Батько, Тригуб Микита Степанович, і мати, Шинкаренко Ориня Омелянівна, були родом із Чернігівщини, Остерського повіту Жукинської волості, сіл Сваром'я і Лебедівки, тепер ця територія належить до Вишгородського району Київської області. У Сваром'ї близько чверті мешканців села мали прізвище «Тригуб» і, за розповідями старожилів, вели своє походження від запорізького козака Тригуба, який оселився тут у другій половині XVII ст. і був внесений у реєстровий список у 1681 році.

Навчався Петро Микитович у Коломацькій школі тільки на «відмінно», із року в рік одержував «Похвальні грамоти», брав участь у позакласній роботі: виступав на вечорах художньої самодіяльності як декламатор і співак, із доповідями про визначні події тощо.

У 1953–1958 роках П. М. Тригуб – студент історичного факультету Харківського державного університету ім. О. М. Горького. Ще в ті роки формування наукового світогляду він брав участь у наукових конференціях, був головою студентського наукового товариства на факультеті. У 1957 році з'явилась його перша наукова робота «Жовтневі дні у Харкові», яка засвідчила інтерес ученого-початківця до буремних 1917–1920 років.

Захистивши на «відмінно» дипломну роботу «Відбудова народного господарства на Харківщині (1921–1925)» та склавши державні іспити з історії КПРС та історії СРСР, П. Тригуб одержав диплом із відзнакою. І саме з цього моменту закінчилась неповторна студентська пора та почалося самостійне трудове життя.

14 серпня того ж року П. Тригуб поїхав у Сталінську (нині – Донецьку) область) на постійне місце роботи вчителем історії Краснянської середньої школи Добропільського району. Вирішивши житлове питання, він забрав до себе молоду дружину.

Краснянська (нині – Новоторецька) середня школа стала тією кузницею, де гартувався молодий педагог. Крім історії, довелося бути вчителем біології, завучем, керувати хором гуртком, який навіть зайняв призове місце на районній шкільній олімпіаді. Працював лектором, разом із дружиною брав участь у сільській хоровій капелі при місцевому клубі.

На початку 1960-х років батьки П. Тригуба стали наполягати, щоб він перебрався ближче до них. На той час Коломацький район було ліквідовано і його територію поділили між Валківським та Краснокутським районами Харківської області. Коломак увійшов до складу Валківського району. Тому в січні 1963 року, на зимових канікулах, він поїхав у Валки на прийом до завідувача райвідділом народної освіти А. М. Шендрика, який запропонував йому посаду директора середньої школи в Мельниковому, але П. Тригуб після закінчення навчального року пообіцяв прийти знову. Прибувши влітку 1963 року до Валок, він погодився стати директором Мельниківської середньої школи, де його поселили в спеціально збудованому «директорському» будинку.

Ставши директором школи, П. Тригуб зіштовхнувся зі значними шкільними проблемами: навчально-матеріальна база школи була слабкою (неприспосовані приміщення, недостатня кількість літератури і приладів, обмежене фінансування), незбалансованість педагогічного складу була справою і з учнівським контингентом. Насамперед він постійно скорочувався. Молодь ішла з села до міста, працювати в сільському господарстві залишалися одиниці. Але, незважаючи на такі складнощі, Петро Микитович докладав усіх зусиль аби підняти школу до відповідного рівня. Понад усе йому подобалося займатися позакласовою роботою. Вони одними з перших у районі почали проводити КВН. Придбавши кінокамеру (до речі, за це він отримав одну з восьми доган за час його директорства), робили маленькі фільми зі шкільного життя. Щороку організовували екскурсії до різних міст країни – Москви, Ленінграда, Києва, Одеси, Полтави, Харкова, причому їздили спеціально обладнаною колгоспною вантажною машиною.

Але головним досягненням Петра Микитовича в цей час було будівництво нової школи за рахунок коштів місцевого колгоспу, оскільки за рахунок державних коштів про це й годі було сподіватися.

У 1968 році П. Тригуб стає аспірантом Харківського державного університету. Одночасно потрібно було влаштувати сімейно-побутові питання. У Мельниковому залишалась дружина з двома дітьми з невеликою зарплатою школьного бібліотекаря, його аспірантська стипендія складала 100 крб. Цих грошей цілком вистачало для нього, але було скрутно сім'ї. Тому за підтримки дружини вони вирішили переїхати до батьків на Київщину. А сам П. Тригуб влаштувався

в гуртожитку, де він частіше бував протягом першого року навчання в аспірантурі, коли потрібно було відвідувати заняття для аспірантів, а також тому, що він був старостою університетської аспірантської групи з філософії.

Другий та третій роки в аспірантурі були присвячені збору та опрацюванню фактичного документального матеріалу в архівах та бібліотеках. Доопрацьований текст дисертації був поставлений на обговорення кафедри історії СРСР у жовтні 1971 року і рекомендований до захисту (науковий керівник – проф. С. М. Королівський).

На останньому році навчання постало питання про майбутнє працевлаштування. Планували залишити його в університеті, але не було житла. Тому в 1971 році він був призначений старшим викладачем Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка, а вже в 1972 році захищає дисертацію і після одержання диплома кандидата історичних наук негайно приступає до збору матеріалів для докторської дисертації.

У 1974 році Петра Микитовича обирають деканом історичного факультету, у 1976 році він отримує вчене звання доцента. До цього часу вже було надруковано близько 30 наукових праць, зібрано значний документальний матеріал. З вересня 1978 до серпня 1980 року П. М. Тригуб уже як старший науковий співробітник працює виключно над докторською дисертацією, готує монографію.

Прийшовши у 1982 році на роботу до Миколаївського педінституту, де очолив кафедру історії СРСР і УРСР, Тригуб Петро Микитович активно взявся за розбудову краєзнавчого руху. Цьому сприяло проведення низки всеукраїнських конференцій, у т. ч. з питань краєзнавства, декілька регіональних та міжвузівських конференцій. Перша така конференція відбулася в 1988 році з проблеми «Біографії робітників-революціонерів». Ідею проведення конференції в Миколаєві дуже холодно сприйняло партійне керівництво області й міста, а також і ректор В. Ф. Байдак. Схвалення з їхнього боку не було, однак П. Тригуб та його колеги наполягали на своєму. Участь у конференції директора Інституту історії АН УРСР акад. Ю. Ю. Кондуфора, члена ЦК Компартії України, різко змінила ставлення місцевого керівництва до цього заходу. До аеропорту зустрічати столичного гостя виїхали секретар обкому партії Г. Тазарачева і ректор МДПІ В. Ф. Байдак, а також декан історичного факультету О. В. Білюк та П. Тригуб. На конференцію були запрошені й відомі вчені з Москви, союзних республік СРСР, зокрема академік АН Вірменської РСР Геворг Багратович Гарібджанян. Конференція пройшла досить успішно, деякі московські вчені з подивом дізнались про існування в Миколаєві історичного факультету. Для гостей представили й хорошу культурну програму, яка передбачала відвідування Ольвії й Очакова, відпочинок на туристичній базі в Коблево тощо.

Другу масштабну конференцію під керівництвом П. Тригуба провели в жовтні 1989 року до 200-річчя Миколаєва. У цей час спостерігався великий інтерес до історичного краєзнавства, душею цих досліджень був академік АН УРСР Петро Тимофійович Тронько.

Але знову на заваді стали деякі представники партійного чиновництва, та зважаючи на те, що Петро Тимофійович був депутатом Верховної Ради УРСР, він задалегідь відвідав Миколаїв і перших осіб владних структур, і місцеве керівництво вже не чинило жодних перешкод щодо проведення конференції, на яку було запрошено близько 300 представників.

У 1989 році в спеціалізованій вченій раді Київського державного університету ім. Тараса Шевченка П. М. Тригуб захистив докторську дисертацію на тему «Ради України в період громадянської війни та інтервенції (листопад 1918 – грудень 1920 року)».

Співпраця з Інститутом історії продовжувалася. У 1992 році разом з д-ром іст. наук, професором В. Г. Сарбєєм П. Тригуб провів конференцію з актуальних проблем національно-визвольного руху в Україні (до 1917 року). Звичайно, як один із провідних краєзнавців, Петро Микитович брав участь у всіх наступних краєзнавчих конференціях: Кам'янці-Подільському (1991), Луцьку (1993), Черкасах (1995), Харкові (1997), Дніпропетровську (1999), Донецьку (2001), Хмельницькому (2004). У цей час він опублікував значну кількість праць, присвячених краєзнавчій тематиці Миколаївщини.

У 1990 році П. Т. Тронько виступив ініціатором створення Всеукраїнської спілки краєзнавців. П. Тригубу він доручив створити Миколаївське відділення цієї спілки. У травні 1991 року було проведено установчу конференцію, обрано правління, головою цього правління став Петро Микитович. Необхідно було зареєструвати її, але це виявилось настільки складною процедурою й вимагало коштів, що в результаті він вирішив відкласти це на більш пізній час.

З 1997 року П. М. Тригуб – завідувач кафедри Миколаївської філії Національного університету «Києво-Могилянська академія» (нині – Чорноморський державний університет імені Петра Могили). Одночасно він професор кафедри історії України МДПУ, керує Миколаївським регіональним центром Інституту історії України НАН України з проблем Нижнього Подніпров'я та Побужжя, редагує «Наукові праці» МФ НаУКМА (сьогодні – ЧДУ ім. Петра Могили) з історичних наук, надалі очолює Миколаївське обласне відділення Всеукраїнської спілки краєзнавців.

Протягом 2004–2008 років у Миколаєві було проведено низку конференцій краєзнавчого характеру з виданням тез та матеріалів: матеріали семи Миколаївських обласних краєзнавчих конференцій «Історія. Етнографія. Культура», що регулярно проводяться з 1996 року; «Миколаївщина: Шляхами тисячоліть»: Обласна науково-практична конференція, присвячена 70-річчю утворення Миколаївської області, 15 вересня 2007 року (Миколаїв, 2007); «Українська народно-демократична революція і Миколаївщина», 1917–1921 роки (Миколаїв – Одеса, 2007); «Український Південь у контексті вітчизняної історії» (Миколаїв – Одеса, 29 березня 2008 року). У рамках щорічної конференції «Могилянські читання» постійно працює секція з історичного краєзнавства на Півдні України, на якій заслуховується від 25 до 30 доповідей.

Результати досліджень краєзнавців друкувалися в матеріалах зазначених вище конференцій, а також у

«Наукових працях» Миколаївської філії Національного університету «Києво-Могилянська Академія» (нині – Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили), які видаються з 1998 року (на сьогодні вже видано 38 томів). Редактором історичної серії є саме професор П. М. Тригуб.

Звичайно, у роботі місцевого відділення ВСК були суттєві недоліки, зокрема організаційного плану. Фактично воно об'єднує діяльність учених-істориків МНУ, ЧДУ ім. Петра Могили, Миколаївського краєзнавчого музею та Державного архіву. Не налагоджені були контакти з істориками інших ВНЗ міста й області, членами історичних клубів та товариств, учителями шкіл. Не здійснено реєстрацію відділення, відсутній перспективний план роботи на тривалий період, абсолютно бракує коштів, уся робота тримається на ентузіазмі окремих осіб.

Незважаючи на труднощі, 21 червня 2011 року в Миколаєві за сприяння П. М. Тригуба відбулося організаційне засідання Миколаївської обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Учасники зборів постановили обрати головою Миколаївського осередку НСКУ д-ра іст. наук, професора Олександра Петровича Тригуба, який з 1998–2011 років був відповідальним секретарем ВСКУ-НСКУ та разом зі своїм батьком Петром Микитовичем зробив вагомий внесок у розвиток краєзнавства на Миколаївщині, заступником голови правління – директора Державного архіву Миколаївської області, канд. іст. наук Лев-

ченко Ларису Леонідівну, членом правління – д-ра іст. наук, професора П. М. Тригуба.

Незважаючи на наукові надбання, Петро Микитович не зупиняється й надалі продовжує збагачувати історичну науку новими працями. Так, у 2014 році світ побачила ґрунтовна монографія «Коломак – селище старовинне, козацьке... Нариси історії з найдавніших часів до початку 70-х рр. XX ст.», яку він присвятив пам'яті своїм дорогим батькам Микиті Степановичу та Орині Омелянівні.

У цій книзі простежено етапи історії невеликого селища на Слобожанщині – Коломака Харківської області. Розглядаються події, пов'язані з революцією та громадянською війною 1917–1920 років, здійсненням НЕПу, індустріалізацією та колективізацією, перетворенням його на районний центр та ін.

Порядність і толерантність, ерудованість і простота, самоповага і неймовірна працьовитість, дисциплінованість і принциповість, прекрасна пам'ять, щирість, упевненість, завзятість, весела вдача, мудрість. Усе це – Петро Микитович Тригуб. Він – «Відмінник народної освіти України», «Заслужений працівник народної освіти України», «Почесний краєзнавець України», Лауреат премії ім. Петра Тронька. Одне з найбільш головних його досягнень – це наукова школа професора Тригуба, де він підготував понад 25 кандидатів наук, більшість тем яких – краєзнавчі розвідки з історії Південної України.

Л. А. Вовчук, Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина

К ЮБИЛЕЮ ПЕТРА НИКИТОВИЧА ТРИГУБА

27 июня 2015 г. исполнилось 80 лет известному ученому, бессменному председателю Николаевской областной организации краеведов Украины в 1990–2011 гг., доктору исторических наук, профессору, заслуженному работнику и отличнику народного образования Украины Тригубу Петру Никитовичу.

L. A. Vovchuk, Petro Mohyla Black Sea State University, Nikolaev, Ukraine

ON THE ANNIVERSARY OF PETER NIKITOVICH TRIGUB

June 27, 2015 was 80 years, well-known scientist, permanent chairman of the Mykolaiv regional organization of local lore of Ukraine in 1990–2011, doctor of historical sciences, professor, honored worker and Excellence in Public Education of Ukraine Trigub Peter Mykytovych.

© Вовчук Л. А., 2015

Дата надходження статті до редколегії 01.09.2015